

บทที่ 6

บทสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบการเสนอภาพเยาวชนในวรรณกรรมเยาวชนต่างวัฒนธรรม” ครั้งนี้ ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาพรวมด้านเนื้อหา และวิธีการนำเสนอภาพเยาวชน ในวรรณกรรมสำหรับเยาวชนอายุระหว่าง 14 – 18 ปี ซึ่งพิมพ์จำหน่ายในประเทศไทย ระหว่างปี พ.ศ. 2539 – พ.ศ. 2541 เปรียบเทียบภาพของเยาวชนในวรรณกรรมเยาวชนของไทย กับวรรณกรรมเยาวชนที่แปลจากภาษาต่างประเทศ และ ศึกษาถึงปัจจัยที่เข้ามาเกี่ยวข้องในการเลือกนำเสนอวรรณกรรมเยาวชนทั้งสองประเภท จากทัศนคติและประสบการณ์ของบรรณาธิการสำนักพิมพ์

ผลการศึกษา สามารถสรุปได้เป็นสามส่วน ดังนี้

1. ภาพรวมของวรรณกรรมเยาวชนในประเทศไทย
2. การวิเคราะห์เปรียบเทียบการเสนอภาพเยาวชนในวรรณกรรมเยาวชนต่างวัฒนธรรม
3. ปัจจัยเบื้องหลังและทรศนะของบรรณาธิการ ต่อ ภาพเยาวชนในตลาดวรรณกรรมเยาวชนไทย

ภาพรวมของวรรณกรรมเยาวชนในประเทศไทย

วรรณกรรมเยาวชนประเภทเรื่องแต่ง/บันเทิงคดี (fiction) สำหรับเยาวชนอายุระหว่าง 14 – 18 ปี ซึ่งตีพิมพ์ระหว่างเดือนมกราคม พ.ศ. 2539 – เดือนธันวาคม พ.ศ. 2541 ในประเทศไทย ที่รวมอยู่ในการวิจัยครั้งนี้ มีจำนวนทั้งหมด 146 ชื่อเล่ม แบ่งออกได้เป็นวรรณกรรมเยาวชนจาก 10 วัฒนธรรม (ประเทศ) และเป็นวรรณกรรมเยาวชนจากสำนักพิมพ์ 22 แห่ง

จากจำนวนวรรณกรรมเยาวชนทั้งหมด 146 ชื่อเล่มนั้น แบ่งออกเป็นประเภท (genres) และประเภทย่อย (subgenres) ได้ดังนี้คือ ¹

¹ วรรณกรรมเยาวชนแต่ละชื่อเล่ม อาจจัดอยู่ได้ในประเภทย่อย (subgenres) มากกว่าหนึ่งประเภท ดังนั้น การนับจำนวนรวมของวรรณกรรมเยาวชนทั้งหมด จึงเป็นการนับโดยแบ่งที่มาของแต่ละชื่อเล่ม (ไทย / ต่างประเทศ) มิใช่การรวมปริมาณของวรรณกรรมเยาวชนที่ได้จำแนกประเภทย่อยไว้

ตารางที่ 11 แสดงปริมาณวรรณกรรมเยาวชน จำแนกตามประเภท และประเภทย่อย

ประเภท	ไทย (ชื่อเล่ม)	ต่างประเทศ (ชื่อเล่ม)
เรื่องแนวสมจริง		
เรื่องเกี่ยวกับปัญหาและประเด็นทางสังคม	42	16
เรื่องเกี่ยวกับครอบครัวและบุคคลระดับเท่าเทียม	19	22
เรื่องเกี่ยวกับท้องถิ่น	17	4
เรื่องตามสูตร ประเภทเรื่องลึกลับ	-	2
เรื่องแนวจินตนาการพื้นบ้าน		
นิทานพื้นบ้านปรัมปรา	-	2
เรื่องแนวจินตนาการสมัยใหม่		
นิทานพื้นบ้านสมัยใหม่	1	3
เรื่องสิ่งมีชีวิตพิสดาร	3	25
จินตนิยายอิงประวัติศาสตร์	-	3
เรื่องผจญภัยตามหาของมีค่า	2	14
นิยายวิทยาศาสตร์	3	1
รวมจำนวนวรรณกรรมเยาวชนทั้งหมด	79	67

จากข้อมูลทั้งหมดนี้ มีข้อสังเกตคือ วรรณกรรมเยาวชนไทย มีจำนวนวรรณกรรมประเภทเรื่องแนวสมจริง (realistic fiction) มากกว่าเรื่องแนวจินตนาการ (traditional / modern fantasy) อย่างเห็นได้ชัด ในขณะที่ วรรณกรรมเยาวชนแปลจากภาษาต่างประเทศ มีจำนวนวรรณกรรมทั้งสองประเภทหลัก ใกล้เคียงกันมากกว่า นอกจากนั้น เมื่อเปรียบเทียบปริมาณวรรณกรรมเยาวชนในประเภทเรื่องแนวสมจริงทั้งหมดแล้ว วรรณกรรมเยาวชนไทย จะมีจำนวนมากกว่าวรรณกรรมเยาวชนแปล ร้อยละ 62.37 ต่อร้อยละ 37.63 และในทางกลับกัน วรรณกรรมเยาวชนแปล ก็มีจำนวนเรื่องประเภทแนวจินตนาการมากกว่าวรรณกรรมเยาวชนไทย ร้อยละ 83.02 ต่อร้อยละ 16.98

การวิเคราะห์เปรียบเทียบการเสนอภาพเยาวชนในวรรณกรรมเยาวชนต่างวัฒนธรรม

ผู้วิจัยได้ศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมเยาวชนไทย และวรรณกรรมเยาวชนที่แปลจากภาษาต่างประเทศ โดยเลือกศึกษาจากวรรณกรรมเยาวชนแนวสมจริงสามประเภทย่อย คือ ประเภทย่อยเรื่องเกี่ยวกับปัญหาและประเด็นทางสังคม, เรื่องเกี่ยวกับครอบครัวและบุคคลระดับเท่าเทียม และ เรื่องเกี่ยวกับท้องถิ่น โดยใช้วิธีการและแนวคิดสัญวิทยาโครงสร้างนิยม ค้นหาโครงสร้างที่ซ่อนอยู่ในภาพรวมของวรรณกรรมเยาวชนในประเทศไทย และค้นหาความเหมือนและความแตกต่างในองค์ประกอบทางวรรณกรรม ได้ผลดังนี้

ตารางที่ 12 เปรียบเทียบการเสนอภาพเยาวชนในวรรณกรรมเยาวชนไทย และต่างประเทศ

	ไทย	ต่างประเทศ
1.	เน้นที่การแสดงปัญหาที่มีปัจจัยจากภายนอก เสนอปัญหาอย่างเป็นรูปธรรม มักนำเสนอปัญหาซ้ำ ๆ ในเนื้อเรื่อง ความแตกต่างระหว่างแต่ละเล่มที่นำเสนอ ปัญหาเดียวกันมีน้อย	แสดงปัญหาทั้งที่มีปัจจัยจากภายนอก และ ภายใน เสนอปัญหาอย่างเป็นนามธรรมมากกว่า ความหลากหลายของประเด็นปัญหา และวิธี การนำเสนอ มีมากกว่า
2.	มักนำเสนอปัญหาอย่างตรงไปตรงมา ผ่าน บทบรรยายหรือคำพูดของตัวละคร โดย เฉพาะตัวละครที่มีลักษณะ "ผู้รู้"	มักไม่นำเสนอปัญหาอย่างตรงไปตรงมา เพียงมองปัญหาจากมุมมองของเยาวชนที่ เป็นตัวละครหลัก ซึ่งได้รับผลกระทบอื่น ๆ ใน เนื้อเรื่อง ให้ผู้อ่านทำความเข้าใจเอง
3.	การแก้ไขปัญหา ตัวละครหลักที่เป็นเยาวชน ในเรื่อง มักไม่ได้อยู่ในฐานะที่จะสามารถแก้ ไขปัญหาด้วยตนเองได้ เป็นเพียงผู้ที่ต้องเอา ตัวรอดจากสถานการณ์ปัญหาที่กำหนด หรือ ต้องอาศัยความช่วยเหลือจากผู้ที่มีอำนาจ มากกว่าในท้ายที่สุด	ตัวละครหลักซึ่งเป็นเยาวชนมักจะสามารภ บรรลุถึงวิธีการแก้ไขปัญหาในส่วนของตนได้ เอง และได้ลงมือดำเนินการแก้ปัญหานั้น อย่างลุล่วงด้วยตนเอง หรืออย่างน้อยก็หาวิธี อยู่ร่วมกับปัญหาได้อย่างลงตัว การแก้ไขปัญหาในเชิงปัจเจกของตัวละคร หลักมักทำให้ปัญหาของตัวละครอื่นลุล่วงไป พร้อมกันด้วย
4.	มีเรื่องที่มีตัวละครหลักที่เป็นชายมากที่สุด รองลงมาก็คือเรื่องที่มีดำเนินเรื่องด้วยตัวละคร หลักทั้งหญิง และชาย ควบคู่กัน ส่วนที่น้อยที่ สุดคือเรื่องที่มีตัวละครหลักเป็นหญิง	มีตัวละครหลักหญิงและชาย ในสัดส่วนที่ พอ ๆ กัน ขณะที่เรื่องที่ใช้ตัวละครหลักหญิง และชายดำเนินเรื่องไปควบคู่กัน เพียงชื่อเล่ม เดียว เนื่องจากนิยมเล่าเรื่องโดยใช้มุมมอง เดี่ยวตลอดทั้งเล่มมากกว่า
5.	ตัวละครหลักส่วนใหญ่เป็นเยาวชนที่มีภูมิ ล้าเนาอยู่ในชนบท และตัวเรื่องก็เกิดขึ้นใน ชนบท	เรื่องส่วนใหญ่เกิดขึ้นในเมือง หรือสังคมบ้าน ชานเมือง ซึ่งตัวละครมีภูมิล้าเนาอยู่ มีเรื่องที่ ตัวละครมีภูมิล้าเนาจากชนบทเพียงส่วนน้อย
6.	มีกิจกรรมด้านการเล่นและการเรียนเป็นหลัก และยังมักมีหน้าที่ในการช่วยเหลือที่บ้าน เช่นหาอาหารให้ครอบครัวอีกด้วย	ส่วนใหญ่ไม่ได้แสดงภาพการทำงานของ เยาวชน เนื่องจากไม่ได้อยู่ในช่วงวัยที่จะเริ่ม ทำงานหาเลี้ยงครอบครัว

ตารางที่ 12 (ต่อ) เปรียบเทียบการเสนอภาพเยาวชนในวรรณกรรมเยาวชนไทยและต่างประเทศ

	ไทย	ต่างประเทศ
7.	เมื่อเยาวชนก่อปัญหาให้เกิดขึ้นเองกับคนที่อายุรุ่นราวคราวเดียวกัน พวกเขาต้องการที่จะแก้ไขปัญหานั้นด้วยตนเอง ตามวิธีของตนเอง นอกเสียจากว่าปัญหานั้นจะเกิดบานปลายและใหญ่โตขึ้นจนเกินตัว และปัญหาที่เกิดขึ้นในเรื่องก็มักคลี่คลายไปได้อย่างที่ผู้ที่เกี่ยวข้องพอใจ	เช่นเดียวกัน
8.	มีเรื่องจำนวนน้อยมากที่กล่าวถึงเรื่อง "ความรัก" หรือความรู้สึกต่อเพื่อนต่างเพศในช่วงผ่านวัย จากเด็ก สู่ความเป็นผู้ใหญ่ เสนอเนื้อหาในประเด็นนี้ผ่านมุมมองของตัวละครเยาวชน ซึ่งยังคงไม่มั่นใจ หรือไม่แน่ใจเกี่ยวกับความรู้สึกในช่วงนี้อย่างชัดเจน รู้แต่เพียงว่าได้เกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้นกับตนเอง และเมื่อรวมกับประสบการณ์ที่ผ่านมาทั้งหมด ก็ทำให้ตัวละครหลักนั้น รู้สึกเป็นผู้ใหญ่ขึ้นในตอนท้าย	เช่นเดียวกัน
9.	ตัวละครเยาวชน กับ ผู้ใหญ่ แสดงบทบาทต่อกันในลักษณะ "ผู้ให้" กับ "ผู้รับ" (ตามลำดับ) แสดงถึงความเป็นฝ่ายรุก (active) และฝ่ายรับ (passive) ในหลาย ๆ แง่มุมของความสัมพันธ์	ตัวละครเยาวชนและผู้ใหญ่ มีโอกาสจะเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับได้พอ ๆ กัน และบทบาทนั้นจะต่างกันในแต่ละสถานการณ์ แต่ที่สำคัญคือจะแสดงภาพของเยาวชนที่มีความ "เสมอภาค" กับผู้ใหญ่มากกว่า นั่นคือ "ผู้รับ" นั้นไม่ได้อยู่ในฐานะ passive หรือเป็นฝ่ายรับเสมอไป และ "ผู้ให้" บางทีก็เป็นเพียงแค่ "ผู้ให้โอกาส" เท่านั้น

ตารางที่ 12 (ต่อ) เปรียบเทียบการเสนอภาพเยาวชนในวรรณกรรมเยาวชนไทยและต่างประเทศ

	ไทย	ต่างประเทศ
10.	<p>การเป็น "ผู้ให้" ของผู้ใหญ่โดยเฉพาะผู้ปกครองนั้น มักเป็นไปด้วยความเต็มใจ และนำเสนอในลักษณะที่คล้ายกับเป็นหน้าที่ซึ่งไม่ได้ถูกเขียนเป็นลายลักษณ์อักษร ตัวละครหลักที่เป็นเยาวชนเองก็มีหน้าที่ที่จะต้องเป็น "ผู้รับ" ที่ดี - คือเป็นผู้รับที่มีความกตัญญู รู้คุณ และสามารถใช้ประโยชน์จากสิ่งที่ได้รับมานั้นอย่างดีที่สุดด้วย</p>	<p>ผู้ใหญ่ไม่เพียงแสดงบทบาทของ "ผู้ให้" เพราะอาจทำให้เยาวชนเกิดความรู้สึกต่อต้าน จึงต้องมีการใช้คำอธิบายอย่างฉลาด และเน้นว่าความคิดในการแก้ไขปัญหา นั้นเป็นของตัวเยาวชนเอง</p>
11.	<p>ฉาก ที่พบในเรื่องประเภทเกี่ยวกับท้องถิ่น คือฉากในระดับหมู่บ้านของชนบท หรือ ที่แห่งใดก็ตามซึ่งอยู่ไกลห่างจากความเป็นเมืองใหญ่อย่างยิ่ง</p> <p>ช่วงเวลา ในเรื่องมักไม่ใช่เวลาในปัจจุบัน หรืออดีตอันไกล บางชื่อเล่นระบุอย่างชัดเจนว่าเรื่องที่ปรากฏในเล่มนี้คือความทรงจำงดงามที่ได้เปลี่ยนไปแล้ว</p>	<p>เป็นฉากในชนบทเช่นเดียวกัน แต่การเสนอช่วงเวลา ทำในลักษณะที่เป็นสากล และร่วมสมัยกับผู้อ่าน</p>
12.	<p>มิติด้านสถานที่และกาลเวลา หยุดนิ่งและช้า รอยเดิม</p> <p>เล่าเรื่องด้วยมุมมองของตัวละครในท้องถิ่นเอง เล่าถึงแต่ละกิจกรรมย่อย ๆ ในท้องถิ่นนั้น ตัวละครขาดการพัฒนา</p>	<p>มิติด้านสถานที่และกาลเวลามีความเคลื่อนไหวมากกว่า</p> <p>เล่าเรื่องด้วยมุมมองของตัวละครหลักผู้แปลกหน้ามาจากถิ่นอื่น การปรับตัวให้เข้ากับวิถีชีวิตของท้องถิ่นใหม่ของตัวละครหลักเป็นความรู้สึกเดียวกันกับที่ผู้อ่านจะได้รับการเดินเรื่องจึงมีความ "ก้าวหน้า" และเปิดโอกาสในการพัฒนาตัวละครหลักได้มากกว่า</p>

ปัจจัยเบื้องหลังและทรศนะของบรรณาธิการต่อภาพเยาวชนในตลาดวรรณกรรมเยาวชนไทย

ผู้วิจัยรวบรวมและวิเคราะห์บทสัมภาษณ์ (Depth Interview) บรรณาธิการสำนักพิมพ์จำนวน 5 ท่าน จากสำนักพิมพ์ 5 แห่งที่ตีพิมพ์วรรณกรรมเยาวชนจำนวนมากที่สุดในช่วงระยะเวลาที่กำหนดในการวิจัย (คิดเป็นร้อยละ 81.51 ของทั้งหมด) และยังคงมากที่สุดในปัจจุบัน ประกอบด้วย

1. คุณ วิภา ตันฑุลพงษ์ : บรรณาธิการสำนักพิมพ์ต้นอ้อ 1999 (ต้นอ้อ แกรมมี่ – เดิม)
2. คุณ มกฏ อรฤดี : บรรณาธิการสำนักพิมพ์ผีเสื้อ
3. คุณ อริยา ไพฑูรย์ : บรรณาธิการสำนักพิมพ์แพรวเยาวชน
4. คุณ ธัญญาภรณ์ ภูทอง : บรรณาธิการสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช (แผนกหนังสือสำหรับเด็กและเยาวชน)
5. คุณ จิตติ หนูสุข : บรรณาธิการสำนักพิมพ์ดับเบิลยู (ดอกหญ้า – เดิม)

ผลการวิเคราะห์ที่น่าสนใจ แบ่งเป็นประเด็นต่อไปนี้

1. ที่มาของต้นฉบับ

แบ่งออกเป็นสองวิธีคือ นักเขียน/นักแปลส่งเรื่องมาให้สำนักพิมพ์พิจารณา กับ สำนักพิมพ์เป็นฝ่ายติดต่อขอเรื่องจากนักเขียนหรือนักแปลเอง ในกรณีของเรื่องแปลส่วนมากในการทำงานมักเป็นวิธีหลัง เนื่องจากสำนักพิมพ์ต้องการติดต่อเรื่องลิขสิทธิ์ก่อนที่จะให้นักแปลทำงานเสร็จ เพื่อไม่ให้มีปัญหาทางกฎหมายในภายหลัง

2. บทบาทหน้าที่ในการทำงานของบรรณาธิการวรรณกรรมเยาวชน

เหมือนกับบรรณาธิการของงานพิมพ์ประเภทอื่น แต่แต่ละสำนักพิมพ์จะมีข้อแม้หรือข้อเน้นในการเลือกตรวจแก้ที่แตกต่างกัน เช่นด้านสำนวนภาษา ซึ่งต้องให้ถูกต้อง ราบรื่น และเหมาะกับผู้อ่านซึ่งเป็นเยาวชน และการรักษาต้นฉบับภาษาเดิม สำหรับเรื่องแปล บรรณาธิการมีความเห็นว่าผู้แปลไม่ควรดัดสำนวนภาษาของตนเอง แต่ต้องรักษาบรรยากาศตามต้นฉบับเดิมอย่างดีที่สุด นอกจากนี้ ยังต้องกลั่นกรองหากมีการนำเสนอความคิดที่อาจจะเมิดสถาบันที่เป็นที่นับถือ

3. วรรณกรรมเยาวชนที่ดีในทรศนะของบรรณาธิการ

เป็นเรื่องที่มีตัวละครสมจริง มีชีวิต และผู้อ่านต้องได้รับความคิดต่อยอดออกไปจากตัวหนังสือ อย่างไรก็ตาม บรรณาธิการเน้นว่า ความสนุก เป็นปัจจัยที่บรรณาธิการจะพิจารณาก่อน เพราะเรื่องของไทยมักเน้นที่การสั่งสอนศีลธรรมจริยธรรม และเป็นเรื่องจากชนบท ทำให้ไม่สนุกสำหรับเยาวชน ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมาย

4. ความเห็นต่อคุณภาพวรรณกรรมเยาวชนไทยในปัจจุบัน

มีทั้งที่ค่อนข้างพอใจ และยังไม่พอใจ ส่วนที่ค่อนข้างพอใจให้เหตุผลว่าเพราะสำนักพิมพ์หลายแห่งช่วยกันปรับปรุงและใส่ใจในคุณภาพ นอกจากนั้นรางวัลยังเป็นตัวกระตุ้นให้นักเขียนอยากเขียน และสำนักพิมพ์อยากพิมพ์ ส่วนที่ยังไม่พอใจคุณภาพนั้น บรรณาธิการเห็นว่านักเขียนยังเขียนหนังสือด้วยความไม่เข้าใจเด็ก มักจะเน้นแต่การสอนศีลธรรม และเป็นการสอนที่ไม่แนบเนียน ทำให้ตัวเรื่องขาดคุณภาพ ทั้งนี้เป็นเพราะไม่มีการเสริมสร้างจินตนาการให้คนไทยตั้งแต่ยังเล็ก ทำให้ไม่สามารถสร้างงานที่เทียบพร้อมด้านจินตนาการได้

5. ภาพของเยาวชนในวรรณกรรมเยาวชน

บรรณาธิการเห็นว่า เด็กในวรรณกรรมเยาวชนไทย ยังคงเป็นเด็กอย่างที่ผู้ใหญ่อยากให้เป็น คือเป็นเด็กที่อยู่ในกรอบของกฎเกณฑ์ และจะมีผู้ใหญ่หรือสิ่งแวดล้อมที่คอยดูแลให้เด็กคงอยู่ในกรอบนั้นอยู่เสมอ ทำให้เด็กไม่กล้าที่จะคิดแตกต่าง และขาดจินตนาการในที่สุด นอกจากนั้น การเสนอภาพเด็กในวรรณกรรมเยาวชนไทยยังมีความไม่เป็นธรรมชาติอยู่มาก

6. สภาพการณ์ปัจจุบันและปัจจัยเบื้องหลังวรรณกรรมเยาวชนในประเทศไทย

สภาพการณ์และปัจจัยเบื้องหลังนั้นโยงใยกันในทุกส่วนที่เกี่ยวข้อง เริ่มจากการที่ตลาดวรรณกรรมเยาวชนของไทยยังแคบ เพราะเรื่องของไทยนั้นไม่หลากหลาย โดยมีที่มาจากการ์ตูนที่นักเขียนไม่เห็นความจำเป็นต้องปรับปรุงคุณภาพ และระบบ - ทั้งการขายหนังสือเข้าสู่ห้องสมุดโรงเรียนโดยต้องอาศัยความสามารถหรือความสัมพันธ์พิเศษระหว่างสำนักพิมพ์กับโรงเรียน และการแจกรางวัลให้กับเรื่องในแนวเดิม ๆ - ทำให้ไม่เอื้ออำนวยต่อการเปลี่ยนแปลง นอกจากนั้น ผู้อ่านเองก็ยังมีพื้นฐานการอ่านที่ไม่ดี อันอาจมีที่มาจากขาดการพัฒนาทางจินตนาการ ครูและผู้ปกครองซึ่งยังคงเลือกแต่หนังสือที่มุ่งสั่งสอนศีลธรรมให้เยาวชนก็เป็นส่วนหนึ่งที่จะอาจทำให้วรรณกรรมเยาวชนไม่อาจพัฒนาไปในทิศทางอื่น และส่งผลให้ "ภาพ" ของเยาวชนในวรรณกรรมเยาวชนไทยถูกนำเสนอในลักษณะที่เป็นอยู่ ในที่สุด

7. แนวโน้มความเป็นไป และข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาวรรณกรรมเยาวชน

บรรณาธิการเห็นว่าปัญหาเศรษฐกิจน่าจะกำลังคลี่คลายลง และสำนักพิมพ์แต่ละแห่งก็กำลังฟื้นตัวขึ้น สำนักพิมพ์ต้องวางแผนหรือวางนโยบายด้านคุณภาพการผลิตของตนเพื่อต้อนรับการฟื้นตัวของตลาดนี้ เพราะจะส่งผลถึงตลาดวรรณกรรมเยาวชนโดยส่วนรวม และคุณภาพที่สม่ำเสมอจะทำให้สำนักพิมพ์อยู่รอดได้ในระยะยาว นอกจากนั้น ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในตลาดวรรณกรรมเยาวชน คือ นักเขียน สำนักพิมพ์ สื่อมวลชน สถาบันการศึกษา ไปจนถึงนักอ่าน ยังต้องร่วมกันพัฒนาตนเองอย่างครบวงจร เพื่อให้วรรณกรรมเยาวชนสามารถเติบโตได้ต่อไปในประเทศไทย และมีความเป็นวรรณกรรม "สำหรับเยาวชน" อย่างแท้จริง

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์วรรณกรรมสำหรับเยาวชนอายุระหว่าง 14 – 18 ปี ที่ตีพิมพ์ระหว่างปี พ.ศ. 2539 – 2541 ในส่วนแรกคือการวิเคราะห์ในเชิงปริมาณนั้น มีข้อที่น่าสนใจเกิดอยู่หลายประเด็น โดยเฉพาะประเด็นที่จะส่งผลต่อ "ภาพ" ของเยาวชนซึ่งได้รับการนำเสนอในวรรณกรรมเยาวชน อาทิ ประเด็นเกี่ยวกับสำนักพิมพ์ และประเด็นเกี่ยวกับวรรณกรรมเยาวชนไทยประเภทจินตนาการ

ความแตกต่างระหว่างวรรณกรรมเยาวชนไทย กับวรรณกรรมเยาวชนที่แปลมาจากภาษาต่างประเทศนั้น ไม่เพียงแต่จะเป็นความต่างที่พบเห็นได้เมื่ออ่านเนื้อหาของหนังสือ หากแต่เป็นความต่างที่เริ่มมาตั้งแต่ระบบการทำงานของสำนักพิมพ์ เมื่อพิจารณาจำนวนวรรณกรรมเยาวชนในการวิจัยครั้งนี้² เราได้พบว่าสำนักพิมพ์ที่ตีพิมพ์วรรณกรรมเยาวชนไทยจำนวนมากที่สุดสองแห่ง³ ก็คือสำนักพิมพ์ซึ่งมุ่งเน้นและได้พัฒนาสายสัมพันธ์พิเศษในการทำตลาดเข้าสู่ระบบห้องสมุดโรงเรียนโดยตรง ในขณะที่สำนักพิมพ์ซึ่งตีพิมพ์วรรณกรรมเยาวชนแปลจำนวนมากที่สุดสองแห่ง⁴ ก็เป็นสำนักพิมพ์ที่แทบจะไม่ได้ตีพิมพ์วรรณกรรมเยาวชนไทยเลย และทำตลาดเข้าสู่ระบบร้านค้าเท่านั้น ทำให้ความแตกต่างระหว่างภาพของเยาวชนไทย กับเยาวชนต่างประเทศ ที่ปรากฏในตลาดวรรณกรรมเยาวชนทุกวันนี้ เกือบจะกลายเป็นความแตกต่างระหว่างภาพเยาวชน "ในระบบโรงเรียน" กับภาพเยาวชน "ที่ขายได้ในตลาดร้านค้า" ไปด้วยเช่นกัน

ในอีกประเด็นหนึ่ง ผู้วิจัยพบว่าการขาดหายไปของวรรณกรรมเยาวชนไทยประเภทจินตนาการ (fantasy)⁵ ไม่ได้เป็นเพราะตลาดวรรณกรรมเยาวชนไทยไม่มีความต้องการวรรณกรรมประเภทนี้ เนื่องจากวรรณกรรมเยาวชนแปลประเภทเดียวกันก็ยังคงมีอยู่ในตลาดเป็นจำนวนมากและได้รับการตีพิมพ์ออกมอย่างสม่ำเสมอ สาเหตุนั้นนอกจากอาจจะเพราะนักเขียนไทยไม่นิยมหรือ ไม่มีความถนัดในการสร้างงานประเภทนี้ ดังที่บรรณาธิการได้เสนอความเห็นไว้ในผลการวิจัยบทที่ 5 แต่

² ดูรายละเอียดจากผลการวิจัย หน้า 43

³ สำนักพิมพ์ต้นอ้อ ตีพิมพ์วรรณกรรมเยาวชนไทยในการวิจัยครั้งนี้ 32 ชื่อเล่ม และสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช ตีพิมพ์วรรณกรรมเยาวชนไทยในการวิจัยครั้งนี้ 11 ชื่อเล่ม จากทั้งหมด 67 ชื่อเล่ม คิดรวมสองสำนักพิมพ์เป็นร้อยละ 64.18 ของ *วรรณกรรมเยาวชนไทย* ทั้งหมด

⁴ แพรวสำนักพิมพ์ ตีพิมพ์วรรณกรรมเยาวชนแปลในการวิจัยครั้งนี้ 27 ชื่อเล่ม และสำนักพิมพ์ผีเสื้อ ตีพิมพ์วรรณกรรมเยาวชนแปลในการวิจัยครั้งนี้ 20 ชื่อเล่ม จากทั้งหมด 79 ชื่อเล่ม คิดรวมสองสำนักพิมพ์เป็นร้อยละ 59.49 ของ *วรรณกรรมเยาวชนแปล* ทั้งหมด

⁵ มี 9 ชื่อเล่ม ต่อวรรณกรรมเยาวชนแปลประเภทจินตนาการ 44 ชื่อเล่ม จากทั้งหมด 53 ชื่อเล่ม คิดเป็นร้อยละ 83.02 ต่อร้อยละ 16.98

หากพิจารณาในทางกลับกัน ถ้ามันจะเป็นเพราะว่าภาพที่วรรณกรรมเยาวชนไทยไม่มีเรื่องประเภทจินตนาการนี้เอง ที่ทำให้สำนักพิมพ์ดีดเลิกพิมพ์งานแปลวรรณกรรมเยาวชนประเภทเรื่องจินตนาการมากขึ้น เพื่อสนองความต้องการของตลาด หรือ อาจจะพูดได้ว่า สถานการณ์ของวรรณกรรมเยาวชนไทยนั่นเอง ที่ได้ลึกลงให้วรรณกรรมเยาวชนแปลจากต่างประเทศ เข้ามาครอบครองตลาดวรรณกรรมเยาวชนประเภทจินตนาการ โดยปริยาย

ในผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการเสนอภาพเยาวชน จากทุก ๆ องค์ประกอบ แสดงให้เห็นว่า ภาพของเยาวชนไทยที่ถูกนำเสนอในวรรณกรรมเยาวชนไทยนั้น ค่อนข้างที่จะเป็นสูตรสำเร็จ กล่าวคือ ลักษณะภาพของตัวละคร จะมีพื้นเพ คุณสมบัติ มีปัญหา และมีทางออกของปัญหาซ้ำเติม ทั้งนี้ การเสนอภาพเยาวชนไทยส่วนใหญ่ในฉากชนบท มีพื้นเพเป็นคนชนบท อาจตั้งข้อสังเกตได้ว่าเป็นเพราะนักเขียนและสำนักพิมพ์เห็นว่าชนบทนั้นยังคงเป็นความสงบงามบริสุทธิ์ เป็นฉากหลังอันเหมาะสมในการถ่ายทอดคุณธรรมอันสมควรต่อการเรียนรู้ของเยาวชนไทย โดยเฉพาะเยาวชนกลุ่มที่อาศัยอยู่ในสังคมเมือง ถึงแม้ว่าตัวเรื่องและฉากชนบท (และอาจจะรวมถึงภาพของตัวละครเยาวชน) ที่นักเขียนเลือกนำเสนอในวรรณกรรมเยาวชนนั้น จะเป็นเรื่องและฉากจากอดีต จากความทรงจำและความประทับใจในวัยเด็กของผู้เขียน - ซึ่งอาจไม่เหมือนกับภาพชนบทในปัจจุบันอีกต่อไปแล้วก็ตาม

ความสวยงามอันเป็น "อุดมคติไทย" ของชนบทนั้น ถูกนำเสนอไม่แต่เพียงในตัวเล่ม ในเนื้อเรื่อง หากแต่ถูกย่ำอย่างชัดเจนแม้กระทั่งในคำนำของสำนักพิมพ์ และนักเขียน ในวรรณกรรมเยาวชนไทยหลาย ๆ เล่ม ดังเช่น คำนำของสำนักพิมพ์วิมมิตร สำหรับหนังสือ "ดวงคนดี" (พนม นันทพฤษฯ, 2540 : 3) ได้ระบุไว้ว่า

"ชีวิตชนบทยังคงสงบงาม มีมรดกทางภูมิปัญญาที่คงถิ่นอันทรงคุณค่า ยังมีความเอื้ออาทร และเป็นแหล่งสร้างจินตนาการอันเป็นอนันต์ ... หากเด็กและเยาวชนในเมืองได้มีโอกาสเรียนรู้ ได้สัมผัสวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชนบท พวกเขาจะมีประสบการณ์ มีจินตนาการกว้างไกลขึ้น อันจะก่อเกิดประโยชน์ต่ออนาคตของพวกเขา"

หรือจากคำนำของมาเฟ เทนอมศรี ผู้เขียน "ฟ้าหลังฝน" (2539 : 7 - 8)

"ความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย งามครุสมานงามมีคติประดุจครอบครัวเดียวกัน อันเป็นวิถีชีวิตแบบไทย ๆ กำลังจะจากไป ขณะที่วิถีชีวิตสมัยใหม่ภายใต้ความเจริญรุ่งเรืองของเทคโนโลยีแพร่สะพัดเข้ามาแทน อาจทำให้เรื่องราวและชีวิตของเด็ก ๆ รวมทั้งผู้คนในหมู่บ้านแห่งนี้กลายเป็นเรื่องราวที่ค้างอยู่ในความทรงจำ จึงจำเป็นที่จะต้องมิใคร่สักคนหนึ่งบันทึกสิ่งเหล่านั้นไว้ เพื่อให้เด็กและเยาวชนรุ่นต่อ ๆ ไปที่ไม่ได้มีโอกาสพบเห็นบรรยากาศอันงดงามเหล่านั้นได้รับรู้และเกิดความภาคภูมิใจในอดีตอันดีงามของตนเอง"

การสร้างเรื่องโดยมีพื้นฐานจากความเป็นอุดมคติไทยเช่นนี้ เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้วรรณกรรมเยาวชนที่เกี่ยวกับเรื่องชนบทได้รับรางวัลจากการจัดประกวด ในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ (โดยคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ) ตั้งแต่การจัดประกวดครั้งแรก และทำให้นักเขียนไทยนิยมเขียนงานลักษณะนี้เรื่อยมา (มกุฏ อรฤดี, สัมภาษณ์, 24 มีนาคม 2543) ซึ่งมีผลต่อ "ภาพ" ของเยาวชนที่ถูกนำเสนอในวรรณกรรมเยาวชนของไทยโดยตรงทีเดียว

การวิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างวรรณกรรมเยาวชนไทย กับวรรณกรรมเยาวชนแปล โดยแนวคิดสัญญาวิทยาโครงสร้างนิยม ได้แสดงว่า สูตรสำเร็จของการเสนอภาพเยาวชนไทยดังที่กล่าวมานั้น – โดยเฉพาะในสิ่งที่เกี่ยวกับการตัดสินใจในชีวิตประจำวันและการแก้ไขปัญหาของเยาวชน – ทำให้เห็นได้ว่าเยาวชนไทยเป็นคนที่มีความเป็นฝ่ายรับ (passive) ในการดำเนินชีวิตอย่างค่อนข้างมาก ตรงข้ามกับการเสนอภาพผู้ใหญ่ เป็นการเสนอภาพในฐานะผู้มีอำนาจ หรือ "ผู้ให้" – ทั้งโดยความรักและโดยหน้าที่ เป็นผู้แก้ไขปัญหา ทั้งของเรื่อง และของตัวเยาวชนเอง โดยเยาวชนมีบทบาทเป็นเพียง "ผู้รับที่ดี" จึงอาจกล่าวได้ว่า สำหรับเยาวชนไทยนั้น ผู้ใหญ่คือผู้ให้อิสระแก่เด็ก

ความเป็นอิสระนั้น มีความสำคัญกับเยาวชนเสมอมา ความต้องการที่จะพัฒนาความเป็นอิสระทางอารมณ์จากผู้ใหญ่นั้น ถือเป็นความต้องการที่เยาวชนให้ความสำคัญเป็นอันดับที่สอง รองจากความต้องการมั่นใจว่าตนเป็นผู้ปกติทั้งกาย ใจ อารมณ์ และสังคม เลยทีเดียว (Hanna and McAllister, 1960 อ้างใน ชฎา เปรมโยธิน, 2528 : 30) การศึกษาเยาวชนของไทยเองก็ให้ผลที่ไม่แตกต่างกัน โดยระบุว่า วัยรุ่นต้องการเป็นอิสระจากผู้ใหญ่ ขณะเดียวกับที่ต้องการให้ผู้ใหญ่เข้าใจตนด้วย (ทัศนาศิลป์และ สัตติยะนันท์ และ สัตติดา รุ่งวิสัย, 2534 : 106)

ดังนั้น เมื่อเปรียบเทียบกับวรรณกรรมเยาวชนจากต่างประเทศ ซึ่งเสนอภาพของเยาวชนที่มีอิสระมากกว่ากัน และมีความหลากหลายในวิธีการนำเสนอเนื้อหามากกว่า ความแตกต่างจึงเห็นได้ชัดเจน และอาจเป็นคำตอบของคำถามที่ว่าเพราะเหตุใดวรรณกรรมเยาวชนของไทยกับวรรณกรรมเยาวชนจากต่างประเทศจึงไม่อาจขายได้ในตลาดเดียวกัน ยิ่งไปกว่านั้นคือ ระบบการศึกษาและหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่ในการสนับสนุนวรรณกรรมเยาวชนของไทย ก็กำลังออกแรงดันให้วรรณกรรมเยาวชนไทยนั้นพัฒนาไปในทางที่ห่างจากตัวเยาวชนออกไปทุกที

ลักษณะเฉพาะของวรรณกรรมเยาวชนไทยที่เน้นการอบรมสั่งสอนเช่นนี้ เป็นสิ่งที่บรรณาธิการสำนักพิมพ์วรรณกรรมเยาวชนทุกท่าน ได้ชี้ให้เห็นไว้ในผลการวิจัยบทที่ 5 และเห็นชัดได้ทั่วไปสำหรับนักอ่านวรรณกรรมเยาวชนในประเทศไทย ดังที่ ประมวล มณีโรจน์ ระบุไว้ในคำนำสำหรับหนังสือวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง "ลมฝนและต้นกล้า" (ยงยุทธ ชูแว่น, 2539 : 8 - 9) ว่า

"ในชีวิตการอ่าน ข้าพเจ้ามีโอกาสอ่านวรรณกรรมเยาวชนจากประเทศตะวันตกไม่มากนัก - โดยคุณูปการของนักแปล แต่เชื่อว่า ได้ติดตามอ่านวรรณกรรมเยาวชนของไทยอย่างสนใจทั่วถึง ซึ่งทำให้เห็นข้อแตกต่างเชิงคุณภาพได้ไม่ยากนัก ข้าพเจ้าจึงมั่นใจที่จะกล่าวว่าการแรก เชื่อได้ว่าวรรณกรรมเยาวชนของเราไม่ได้ถูกสร้างขึ้นเพื่อเป็นเยาวชนเป็นการแรกประการเดียว อย่างจริงจังและจริงใจ ประการต่อมา ถ้าวัดยังเป็นตัวแทนของความดี และงานสนุกสนานคือตัวแทนของความสนุกสนานที่ปราศจากพิษภัยแล้ว ย็นำเชื่อได้อีกว่า วรรณกรรมเยาวชนของเรา พยายามที่จะลากเด็กเข้าสู่ห้องหับแห่งจริยธรรมของวัดวาอย่างถูกลู่-ถูกลง มากกว่าจะเปิดโอกาสให้พวกเขาเข้าสู่ความตื่นตาตื่นใจของสนุกสนานที่ชื่นชอบ ซึ่งบทเรียนที่พวกเขาจะได้จากประสบการณ์ ย่อมแนบแน่นลึกซึ้งกว่าการบอกเล่าอย่างตื้นเขินแน่นอน"

ในทางกลับกัน ผู้ปกครองและครูโดยทั่วไปแล้วยังคงเห็นว่าวรรณกรรมเยาวชนนั้นควรจะให้ประโยชน์แก่เด็ก โดยส่งเสริมความรู้หรือจริยธรรมอย่างเห็นได้ชัด ผู้วิจัยไม่แปลกใจในผลการวิเคราะห์เนื้อหาของวรรณกรรมเยาวชนไทย เพราะหากทบทวนผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมเยาวชนของไทยที่ผ่านมา จะเห็นได้ชัดเจนว่าแนวคิดเช่นนี้ยังมีอยู่ในแวดวงการศึกษาวิจัยด้วยเช่นกัน คือ วิทยานิพนธ์ส่วนใหญ่ที่ศึกษาเนื้อหาหนังสือสำหรับเด็กและเยาวชน ยังเป็นการวิจัยเพื่อค้นหาว่าวรรณกรรมจะ "สอน" หรือ "ปลูกฝังคุณธรรม" อะไรให้เยาวชนได้บ้าง

งานวิจัยของ Shobha Sinha (1996) บอกเราว่า "ระดับของความสนใจ, การ "สวม" ตนเข้ากับวัฒนธรรมในตัวบท กับระดับความยากง่ายของวรรณกรรมนั้น ไม่จำเป็นต้องสัมพันธ์กันเลย เด็กไม่ได้จัดกลุ่มทั้งตนเองและตัวบทด้วยเกณฑ์ทางวัฒนธรรมเสมอไป ความเข้าใจในวัฒนธรรมของเด็กนั้นเปลี่ยนแปลงได้ทุกเมื่อ" อาจเป็นเพราะเหตุนี้ที่ทำให้เยาวชนในสังคมไทยหันไปเลือกอ่านวรรณกรรมเยาวชนแปลกันเพิ่มมากขึ้น เมื่อมีโอกาสซื้อด้วยตนเอง ดังที่บรรณาธิการได้แสดงความเห็นไว้ เนื่องจากเยาวชนไทยไม่ได้รู้สึกว่าคุณานิยมหรือวัฒนธรรมในเรื่องนั้น ๆ แตกต่างไปจากตัวเขาอย่างชัดเจน นอกจากนั้น ในยุคสังคมข่าวสารนี้ ภาพที่เยาวชนมองเห็นตนเอง กับภาพที่เยาวชนถูกมองในวรรณกรรมเยาวชนไทยนั้นไม่ตรงกันอีกต่อไป พวกเขาเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเองมากเกินไปที่จะยอมรับการสั่งสอนอย่างตรงไปตรงมาในวรรณกรรมเยาวชนได้อีก

การถูกผลักดันทางอ้อมจากวรรณกรรมเยาวชนไทยเช่นนี้เอง ที่เป็นส่วนหนึ่งซึ่งอาจทำให้เยาวชนของไทยได้รับ "การอบรมบ่มเพาะ" (socialization) จากวัฒนธรรมอื่นมากขึ้นทุกที อย่างที่ "ผู้ใหญ่" หลาย ๆ คนอาจจะกำลังกังวลอยู่ในขณะนี้.

ข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนาวรรณกรรมเยาวชนในประเทศไทย

จากผลการวิจัยทั้งหมด ผู้วิจัยเห็นด้วยอย่างยิ่งกับข้อเสนอแนะของบรรณาธิการสำนักพิมพ์วรรณกรรมเยาวชนที่ว่า ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในตลาดวรรณกรรมเยาวชน คือ นักเขียน สำนักพิมพ์ สื่อมวลชน สถาบันการศึกษา ไปจนถึงผู้อ่าน ยังต้องร่วมกันตรวจสอบคุณภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของตนในวัฏจักรของธุรกิจวรรณกรรมเยาวชนนี้ เพื่อนำคำตอบที่ได้ไปพัฒนาตนเอง อย่างครบวงจร โดยเฉพาะในส่วนของนักเขียน สำนักพิมพ์ และสถาบันการศึกษา ทั้งนี้ สิ่งที่ควรคำนึงถึงอย่างแท้จริงนั้น ไม่ใช่แค่เพียงว่าเยาวชน “สมควร” จะได้รับ – หรือถูกปกป้องจาก – การปลูกฝังเนื้อหาเชิงคุณธรรมประเภทใดบ้าง แต่ควรให้ความสนใจมากขึ้นกับการที่เนื้อหานั้นจะได้รับการนำเสนอ “อย่างไร” ผ่านตัวละครในลักษณะใด ที่จะทำให้เยาวชนไทย สามารถมองเห็นตัวเองในตัวละครเหล่านั้นได้ และได้รับความสนุกสนานเพิ่มขึ้น โดยวางเป้าหมายไว้ที่การโน้มน้าวใจให้เยาวชนเลือกที่จะอ่านวรรณกรรมเยาวชนด้วยตนเอง อย่างเต็มใจ ซึ่งย่อมทำให้เยาวชนได้รับประโยชน์จากการอ่านเพิ่มขึ้นไปตามกัน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

1. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับวรรณกรรมเยาวชนในประเทศไทยเพิ่มขึ้น โดยเปลี่ยนจากการศึกษาเนื้อหาของวรรณกรรมเยาวชน ไปเลือกศึกษาจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการสร้างวรรณกรรมเยาวชนในฝ่ายอื่น ๆ เช่น
 - นักเขียนวรรณกรรมเยาวชน – จัดทำทำเนียบนักเขียนวรรณกรรมเยาวชนในประเทศไทย, ศึกษาปัจจัยด้านการศึกษาและประสบการณ์ที่จำเป็นในการเขียนงานสำหรับเยาวชน และทัศนคติของนักเขียนต่องานเขียนประเภทนี้
 - ศึกษาจากตัวเยาวชน ผู้เป็นเป้าหมายของการอ่านวรรณกรรมเยาวชน – เหตุผลหรือปัจจัยในการเลือก/ไม่เลือกอ่านวรรณกรรมนั้น ๆ และวรรณกรรมในลักษณะที่เยาวชนต้องการ โดยศึกษาทั้งในเชิงสำรวจและการทำ focus group
2. หากจะมีการศึกษาเกี่ยวกับเนื้อหาของวรรณกรรมเยาวชนต่อไป ก็ควรทำในลักษณะการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาในรายละเอียดของวรรณกรรมเยาวชนประเภทต่าง ๆ มากกว่าการวิจัยเชิงปริมาณที่เป็นเพียงแค่การเก็บข้อมูลทางด้านสถิติ